

**ბათუმისა და შავი ზღვის პოეტური აღქმისათვის
მხატვრულ ტექსტებში**

**FOR THE POETIC PERCEPTION
OF BATUMI AND THE SEA IN LITERARY TEXTS**

თამარ გოგოლაძე

გორის სასწავლო სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Tamar Gogoladze

Gori State Teaching University
Georgia, Gori

ABSTRACT

Batumi and the Black Sea coast, which borders the city, have been attracting the visitors' attention (G. Eristavi) since the 60s of the XIX century, they perceived and enjoyed it. These feelings also evoke in a poet a desire for retrospection of feeling, artistic reflection.

Almost a century ago (1913), Galaktion Tabidze's future wife, Olya Okujava, dedicated the lines to the Black Sea with admiring lines in her diaries.

Later, the most beautiful poetic lines of Galaktion Tabidze were born. The most beautiful collection of Adzharia poets published in Kutaisi in 2009 in "Golden Adzhara Azure" is the echo of these lines.

The collection contains about 150 poems by 36 Adzharia poets of different times. Many of these poems are dedicated to Batumi and the Black Sea. Poets see and perceive the harmony of the sea differently, the thirst to see the near, far, or just the adored space, to express it in poetic words.

This is how Batumi and the sea harmony poets are expressed in lyrics in the collection of poems of Adzharia, which shows the power of the greatest love for the hometown, which is expressed in a fictional word.

საკვანძო სიტყვები: შავი ზღვა, ქართული ლიტერატურა, ზღვისპირა ქალაქი, გიორგი ერისთავი, თედო სახოკია, გალაკტიონ ტაბიძე, ოლია ოკუჯავა, პოეტური კრებული.

Keywords: Black Sea, Georgian Literature, Seaside city, Giorgi Eristavi, Tedo Sakhokia, Galaktion Tabidze, Olya Okujava, poetic collection

შესავალი. ზღვა, მისი სანაპირო ზღვისპირა ქალაქი ლიტერატურისა და ხელოვნების წარმომადგენელთა ცნობიერებაში ყოველთვის აღძრავდა სურვილს, აესახათ შთაბეჭდილებანი თუ გვიანდელი ასოციაციები საკუთარ შემოქმედებაში. საქართველოს ორ მნიშვნელოვან ქალაქს ესაზღვრება შავი ზღვა: სოხუმსა და ბათუმს. სწორედ ამ უკანასკნელზე და აჭარისადმი,, ბათუმისადმი, მიძღვნილ პოეტურ კრებულზე გვინდა გავამახვილოთ წინამდებარე სტატიაში ჩვენი ყურადღება.

ძირითადი ნაწილი. ბათუმი და ზღვის ის სანაპირო, რომელიც ქალაქს ესაზღვრება, ჯერ კიდევ XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან იქცევის მნახველის ყურადღებას შემოქმედში. მას აღიქვამენ და მისით ტკბებიან. ეს შეგრძნებანი პოეტში ბადებს განცდის რეტროსპექციის, მხატვრული ასახვის სურვილსაც.

გიორგი ერისთავი, პოეტი, დრამატურგი, 1862 წელს ევროპაში მოგზაურობის დღიურებში ფოთიდან ზღვით მიემართება ხომალდ „პილადით“. ბათუმთან მიახლოებისას იგი გემზანიდან უყურებს ქალაქს: „დიდხანს უყურებდი პატარა ყარიბა ქალაქს, ბათუმს, ოციოდ სახლი არის, რომ სახლსა ჰგავს. იმათში უკეთესი არის რუსის კონსულის სახლი და ფაშისა. მარჯვნივ ხედავთ აჭარის მთებსა, წინ ზღუა, სადაც მრავალნი გემნი, იალქნებ გაშლილნი, დიდროვანნი ნავნი და პატარა ლოტკები მიმოჰსცურავენ სარკიანს, წმიდას და მყუდროს ზღუაში. წაველ ფიქრში: - რა დიდი ხარ კაცისა გონებავ, ჭეშმარიტო ნაწილო ღვთისაო, რას არ დაიმორჩილებს გონება! ბათუმის ნავსაყუდარი არის პირველი ნავსაყუდარი შავი ზღვისა. ჰაერი თუმცა დამცდელი და ცხელი არისო, მაგრამ მე ეს არ მიგრძენია“ (ერისთავი 1936: 332).

პორტო-ფრანკოს გაუქმების შემდგომი, 80-იანი წლების ბათუმი ასევე აისახება მწერლის დავით კლდიაშვილის მემუარებში „ჩემი ცხოვრების გზაზე“. ბათუმი, რომელიც უკვე ოთხი ათას მცხოვრებთან ქალაქად აღიქმება, „მდებარეობდა ზღვის პირად, ზღვის პირადვე იყო ბაზარი, პატარა დაბალი დაბალი ქოხმახები - ვითომ მაღაზიები, რამდენიმე ქუჩა, ვიწრო და მოუკირწყლავი ქალაქის გარშემო გაბნეული იყო ფაცხები, რომლებშიც ცხოვრობდნენ აფხაზები და ზოგან ზანგები. ახლა რომ რკინიგზა მიდის ქალაქში, ეს ისეთი მოშორებული ადგილი იყო, რომ მარტივად აქ წასვლა საშიშარი და სადარდებელი იყო დღისით, საღამოთი კი პირდაპირ შეუძლებელი... სადაც ახლა კათოლიკების ეკლესიაა, ის იყო განიერი ტბა, სავსე გარეული ფრინველებით და იქ დადიოდნენ სანადიროდ...“ (კლდიაშვილი 1961:26).

თედო სახოკიასთან ერთგვარ რომანტიკულ განცდებს აღძრავს ბათუმი და შავი ზღვა: „ქალაქში, რომელსაც მივარდნილი სოფელის სახელი უფრო შეეფერებოდა, და რომელშიაც 4 970 სული მცხოვრები ირიცხებოდა, ითვლება 30 000 სული: „შეტკეჩილ ფაცხების“ ალაგას ამოზიდულია ორ-სამ სართულიანი სახლები, გაყვანილია მშვენიერი მოკირწყლული ქუჩები, ვაჭრობა გაჩაღებულია, მთელ მსოფლიოსთან

მიმოსვლაა გამართული, გახსნილია საქალებო და სავაჟო გიმნაზიები და სხვა დაბალი სასწავლებლები, საკრედიტო დაწესებულებანი, ქარხნები. თვალს გიტკობთ ტროპიკულ მცენარეებით შემკული ბალები“ (სახოკია 1985: 317-318). ეს კიდევ 10 წლის შემდგომი ბათუმია, რომელიც იქცევს მნახველის ყურადღებას.

ბათუმს არაერთი ლექსი თუ მოთხრობა მიეძღვნა XX საუკუნეში. მაგრამ გამორჩეული მაინც გალაკტიონ ტაბიძეა, რომელმაც 1944 წელს ლექსების მთელი ციკლი („ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“) შექმნა და იგი გამოსცა აჭარის სახელგამმა, განახლებული ფორმით კი 1973 წელს - „საბჭოთა აჭარამ“. როგორც წიგნის რედაქტორი პოეტი ნ. მალაზონია იგონებს: „საკვირველია, ჩემო ძამიკო, რომ ჩვენი პოეტები ზღვაზე არაფერს წერენ, ამაზე უკეთესი თემა სადაა!... დღეიდან მე სულ ზღვასთან მექნება საქმე... ეუბნებოდა პოეტი ბათუმში მცხოვრებ მწერლებს“ (ტაბიძე 1973: 7). აი მისი სტრიქონები, პოეტის სულის ნაპერწკალი ბათუმსა და შავ ზღვაზე:

„მიყვარს ბათუმი... მისი ბუნება,
მის ოქრორეულ ლაჟვარდის ბლონდი,
მისი ზღვის მძლავრი აგუგუნება,
მისი ზენიტი და ჰორიზონტი!“

(ტაბიძე 1973: 13)

„ვწერ ამ სტრიქონებს...
ზღვა იღვიძებს, ვით ფიქრი ჩემი
მის ხერხემლებზე
თვით ზღვისფერი ქანაობს გემი“ (იქვე: 78).

თითქმის ერთი საუკუნის წინ (1913 წელს) გალაკტიონ ტაბიძის მომავალი მეუღლე, ოლია ოკუჯავა, თავის პირად დღიურებში აღფრთოვანებული სტრიქონებს უძღვნის შავ ზღვას, აქ პოეტური განცდა მის პროზაულ სტრიქონებში დიდი მხატვრობით გაიჟღერებს: „სამი საათი იყო პაპანაქება იდგა. შორიდან მზით განათებული ზღვის ზედაპირი ცისფრად ლივლივებდა, ცაც ლურჯი იყო. გახარებულმა მივირბინე ზღვასთან, წყნარი ზღვის მხიარული ტალღა ნაპირთან შემეგება, თითქოს ეთეროვანმა არსებამ სალამი მომცაო. მე კი მხიარული კისკისით უკან გამოვიქეცი... ახლოდან ზღვა ცისფერი კი არა, ლურჯი იყო, ძალიან თუ დაფუკვირდებოდი, ღია მწვანე ფერი დაჰკრავდა. ზღვა იყო წყნარი... იგი ოდნავ ირხეოდა, შორს კი, მზის სხივებით გაბრწყინებული წყალი ბრილიანტის თვლებივით ციმციმებდა და თავისი ელვარებით თვალს სჭრიდა ცნობის მოყვარულთ, რომელნიც თითქოს ღირსადაც არ თვლიდა დამტკბარიყვნენ მისისილამაზით, შორს, ძალიან შორს კი ზღვის დასალიერი მტრედისფერ ცის სივრცეს ერწყმოდა, ცას უხაროდა, ზღვის ჯადოსნურ სარკეში რომ იხედებოდა, რომელიც მას მეტ სილამაზეს ჰმატებდა. ზღვაც ჯადოსნურ სარკეში რომ იხედებოდა, რომელიც მას მეტ სილამაზეს ჰმატებდა. ზღვაც გახარებული იყო, რადგან მისი ტალღების აღზნებით კვნესა ყველას ატყვევებდა, მისი თვალწარმტაცი სილამაზე ბედნიერებას

უორკეცებდა, ხოლო უბედურება აიძულებდა ოცნებას მისცემოდნენ, დამტკბარიყვნენ სილამაზითა და დროებით მაინც დაევიწყებინათ თავიანთი სატკივარი. ამასთანავე ზღვა ცის თვალებით იხედებოდა, ე.ი. ირეკლავდა მოცინარ ცას, რომელიც ზღვას საკვირველ სილამაზეს ანიჭებდა“ (ოლია ოკუჯავას... 1937: 31-32). გადის დრო და თავად ბათუმში გამოზრდილი ქართველი პოეტები სათაყვანო სტრიქონებს უძღვნიან მშობლიურ ქალაქს. ასე ესიყვარულებიან აჭარელი პოეტები ბათუმს. სწორედ ამისი გამოძახილია 2009 წელს ქუთაისში გამოცემული აჭარელი პოეტების უმშვენიერესი კრებული „ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“. როგორც რედაქტორ-შემდგენელი გიზო თავაძე აღნიშნავს, „ყველაზე დიდი ოქრო მზეა, მზე ზღვის ტალღებში არეკლილი, მზისფრად შეფერილი. სილურჯე და ლურჯში გარდატეხილი ოქროსფერი, ერთი სიტყვით ლექსი“ („ოქრო აჭარის“... 2009: 2). კრებულში 36-მდე სხვადასხვა დროის აჭარელი პოეტის 150-მდე ლექსია. ამათგან არაერთი ლექსი ეძღვნება თვით ბათუმს და შავ ზღვას პოეტები სხვადასხვა თვალთ ხედავენ, აღიქვამენ ზღვის ჰარმონიის, ახლობლის, შორეულის თუ, უბრალოდ, სათაყვანებელი სივრცის ხილვის, პოეტური სიტყვით გადმოცემის წყურვილით. კრებულის ლექსთა თემა ჩვენ ორ ნაწილად გავყავით: თავად ქალაქისადმი და საკუთრივ ბათუმის ზღვისადმი მიძღვნილი პოეზია.

საინტერესოა ცისანა ანთამის ლექსში „ასე შემოდოდა პოეზია ბათუმში“: „და ქალაქი ჯერ კიდევ ტკივილგანუკურნებელი, მეღექსეთა ჰამქართ ფალავნობს ტფილისს“. პოეტი ქალი გალაკტიონით იწყებს ბათუმის სადღეგრძელოს, რაც თითქოს დასაწყისია იმ საგალობლისა, რომელსაც საოცარი ზღვისპირა ქალაქის „სიყვარულის საგალობელი“ ჰქვია.

ზურაბ ზოიძე ერთსტროფიან ლექსში ათავსებს თავის განცდას:

„უბრალოდ, არ მსურს გითხრა... მიყვარხარ,
ანდა უძღები თვალთ გიყურო,
სახლში ლამაზი ფიქრით მიმყავხარ,
ზღვიდან ტივივით გამორიყულიყო“.

ბათუმი - ტრფობის შენობაა, სადაც იმალება იდუმალი ობიექტი თავყანისცემისა, ამიტომ საყვარელ ქალაქამდე მისაღწევი გზა ასე გაგრძელებულა შალვა იოსელიანის (1915-1942) ლექსში „დაბრუნება ქედიდან ბათუმში“.

შალვა იოსელიანისათვის ზღვა მისი მამულიშვილური გრძნობის მოწმე უნდა გახდეს, რადგან მის გამოძახილის აღიქვამს სამყაროც.

და მაინც ზღვა, ბათუმის ზღვა, ასე ახლობელი და ასე საოცნებო.

ზღვა ცოცხალი ადამიანივით ხვდებოდა მნახველს, ხან მღელვარე და ბრაზიანი, ხანაც მდუმარე, ხანაც ნაზად მოტიტინე.

პარმენ რურუასათვის (1808-1963) ზღვა წამიერად მდუმარეა, არ ეხმიანება პოეტის მგზნებარე, მღელვარე სულს:

წყნარი ზღვა გიორგი სალუქვაძისათვის (1922-1987) მძინარე ლომის სადარია.

უმშვენიერეს სტრიქონებად იღვრება პოეტ ნანა გვარიშვილის (1929) „ზღვა და თოლია“.

ჯემალ ქათამაძე (1933-1993) ზღვის სიყვარულში იბადება და იწვის.

პოეტ შოთა ზოიძისათვის ზღვა ქალის სიყვარულთან ასოცირდება.

დასკვნა. პოეტურმა კრებულმა, რომლის შესახებაც გვქონდა საუბარი წინამდებარე სტატიაში, დიდი როლი შეასრულა როგორც ბათუმის, ქართველთათვის საყვარელი ზღვისპირა ქალაქისა და აჭარისადმი მიძღვნილი მხატვრული მემკვიდრეობის გამდიდრების საქმეში, ასევე აჭარელ პოეტთა სპეციფიკური მანერის, მშობლიური კუთხისადმი სიყვარულის გამომხატველი სტრიქონების განუმეორებლობასა და ინდივიდუალური შტრიხების გამოკვეთაში.

ასევე იღვენთება სალექსო სტრიქონებად ბათუმი და ზღვის ჰარმონია აჭარელი პოეტების ლექსების კრებულში, რომელიც ცხადყოფს უდიდესი სიყვარულის ძალას მშობლიური ქალაქისადმი, რაც მხატვრული სიტყვითაა გაცხადებული.

გამოყენებული ლიტერატურა

ერისთავი 1936: ერისთავი გ., თხზულებანი, ფედერაცია. ტფილისი, 1936.

კლდიაშვილი 1961: კლდიაშვილი დ., „ჩემი ცხოვრების გზაზე“, მოთხრობები. თბილისი, 1961.

„ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“ 2009: ლექსების კრებული „ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“, საგამომცემლო ცენტრი, ქუთაისი, 2009.

ოკუჯავა 1987: ოლია ოკუჯავას დღიურები და მიმოწერა გალაკტიონთან. თბილისი, 1987.

სახოკია 1985: სახოკია თ., „მოგზაურობანი“. ბათუმი, 1985.

ტაბიძე 1973: ტაბიძე გ., „ოქრო აჭარის ლაჟვარდში“, ბათუმი, 1973.